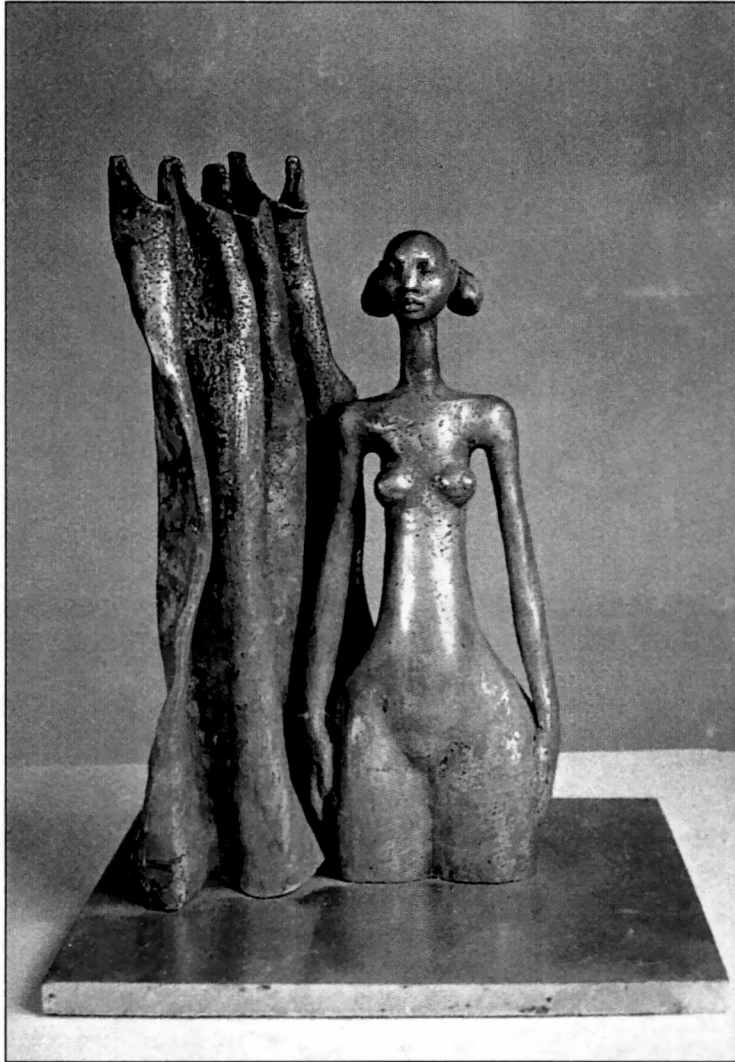

CARELIA

5
99

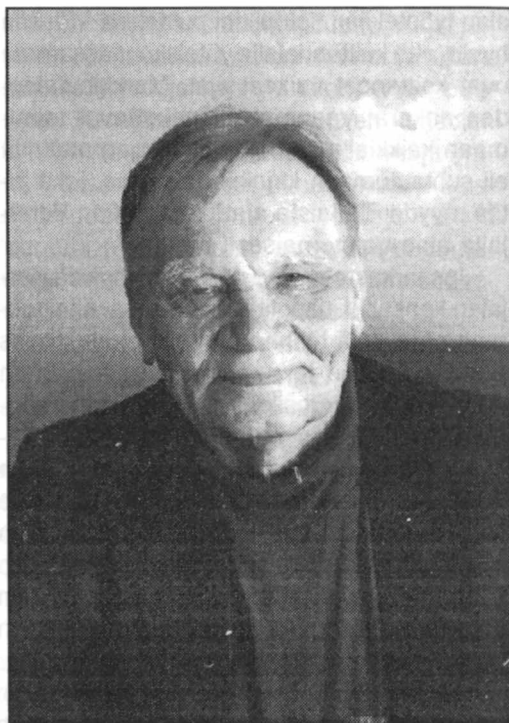
Eino Karhu

Hajamietteitä kirjallisuuden asemasta tänään

Maailma kulkee tavallista latuaan ja tuntemattomia ovat tulevaisuuden tiet.

Käydessäni tutkijanmatkoilla Suomessa sekä Ruotsissa, jossa asuu satoja tuhansia suomalaisia siirtolaisia omine kieli- ja kulttuuriongelmineen, olen usein joutunut vastaamaan toistuviin kysymyksiin: mikä on karjalan, vepsän ja suomen kielen asema Karjalan tasavallassa, millä kielellä tapahtuu kouluopetus ja ilmestyy lehdistö, ja miltä näyttää yleensä kansallisten kielten ja kulttuurien tulevaisuus pitemmällä tähtäyksellä. Kaikkeen tähän ei ole ollut helppo vastata asiallisesti. Neuvostovallan aikana vaikutti sekin, että kansallisista ongelmista ei ollut silloin tapana puhua avoimesti, tilannetta pyrittiin kaunistelemaan.

Nuo kysymykset eivät kuulosta yksinkertaisilta nytkään. Mielipiteet jakautuvat, optimistien ohella on pessimistejä. Edes ne aktiiviset toimihenkilöt, jotka laativat aapisia ja kielioppeja kouluja varten, eivät voi olla var-

moja karjalan ja vepsän kirjakielten kohtalosta. Kehittyneen kirjakielen luominen ei ole näet yhden ihmiselämän suoritus, siksi toiverikkaita ennustajia on vähän.

Viime aikoina on väitetty eri tahoilla, että kirjallisuuden paikka ja rooli koko maailman mittakaavassa muuttuvat jatkuvasti. Kirjan syrjäyttävät TV:n ja radion lisäksi tietokone ja internet.

Venäjällä kirjojen painosmääriin vaikutavat surkeat taloudelliset olot. Jopa moskovalaiset ja pietarilaiset suurkustantajat ovat pakostakin tottuneet siihen, että uuden runokirjan normaalipainos on nykyään 1 000 kappaletta, kun vielä parikymmentä vuotta sitten se mahtoi olla petroskoilaisessa pienkustantamossa 10 000, josta maksettiin myös melkoinen tekijänpalkkio. Nyt kirjallisesta työstä ei makseta useimmiten mitään, monet tekijät julkaisevat kirjansa omalla kustannuksellaan.

Suomenkielisten julkaisujen kohdalla ti-

lanne on vieläkin ikävämpi, sillä taloudelliset vaikeudet vaikuttavat murskaavasti muutenkin vähäiseen ja yhä vähentyvään lukijakuntaan. Kansallisessa mielessä pääongelma voidaan ilmaista toteamalla: karjalaisen, vepsäläisten ja inkerinsuomalaisten keskuudessa on tuskin enää yhtäkään nuoren ja keskipolven edustajaa, jolle entinen äidinkieli ei olisi sivukielen asemassa, jos hän ei ole vielä unohtanut sitä täysin. Pääkieleksi on tullut venäjä.

Tämä koskee sekä lukijoita että kirjailijoita. Voidaan vain ihailia ja kadehtia niitä harvoja meikäläisiä suomeksi kirjoittavia nuoria, jotka hallitsevat kirjasuomen, mutta heidänkin pääkielenään on silti venäjä. Vielä pienemmän osatekijän muodostaa kirjasuomi sivukielenä tavallisen lukijan tietoisuudessa, mikä on oloissamme luonnollista, sillä melkein kaikki kulttuuriympäristö on venäjänkielinen.

Elävällä kansalliskirjallisuudella pitäisi olla herkkä ja tehokas kansallinen pohja. Yksinkertaisemmin sanottuna, kirjallisuudessa käytetyn kielen pitäisi olla myös kansan käytössä. Meillä tämä kansalliskirjallisuuden tärkein elinehto on jo melko kyseenalainen, kun ajatellaan suomenkielisen kirjallisuuden nykytilaa Karjalassa.

Asiat olivat jotenkin vielä toisin 1900-luvun alussa. Tilanne oli melkein päinvastainen: Karjalassa ja Inkerinmaalla väestö puhui paikallisia murteita, äidinkieli säilyi kyläyhteisöissä, vaikka omaa kehittyntä kirjallisuutta ei vielä ollut olemassa, sitä vasta pyrittiin luomaan. Inkerinmaalla toimi lähes kolmesataa suomenkielistä kansakoulua, myös Karjalassa perustettiin 1920-luvulla kouluverkosto, kansallinen sivistyneistö oli muodostumassa. Kirjallisia kerhoja ja lukuisia lehtiä syntyi erilaisia väestöryhmiä varten. Ja niitä todella tarvittiin, sillä venäjän kieli pysyi väestölle vielä tuntemattomana, pääkielenä oli äidinkieli.

Silloin ei tunnettu vielä kansallisen kulttuurin nykyistä hätätilaa, joka on vaivannut meitä viime aikoina ja on tullut julkisen kes-

kustelun aiheeksi. Silloin käytettiin aivan toisenlaisia sanontamuotoja: puhuttiin uuden aikaisten kansalliskulttuurien rakentamisesta ja tulevasta kukoistuksesta, ei sammuvien kielten ja kulttuurien "elvyttämisestä", niin kuin nyt.

Nykykirjailijan suhde yhtieskuntaan ja kansalliseen taustaan on perusteellisesti muuttunut. Alkaisemmat vienankarjalaiset kirjailijat, esimerkiksi Nikolai Jaakkola, Pekka Perttu, Jaakko Rugojev, Antti Timonen ja Ortjo Stepanov, esiintyivät tuotannossaan selvästi oman heimonsa edustajina varsin kansanomaisessa, vieläpä kansatieteellisessä mielessä. He kuvasivat rakkaan Vienen luontoa ja eläimiä, historiaa ja nykypäivää, sekä hyödynsivät kansan murretta ja perinnettä. He itsekin omaksuivat jotain tavallisten kansanihmisten tavoista, kävivät usein tapaamassa vionalaisia sukulaisiaan ja tuttaviaan. Ilman noita käyntejä ja tapaamisia he eivät viihtyneet ihmisinä eivätkä kotipuolensa kansankuvaajina. Läheinen suhde kansaan antoi heidän kuvauksilleen voimaa ja väriä.

Nykypäivän kirjailija on paljon irrallisempi ja itseensä sulkeutuneempi persoonallisuus. Hän ei edusta kansaa eikä isänmaata, vaan omaa yksilöllisyyttään. Täysin riippumaton ja vapaa kirjailija on täten tuomittu yksinäisyyteen. Korostetaan taiteen subjektiivisuutta, keskeisenä on taiteilijan "minun maailmani". Sodanjälkeiset suomalaiset modernistit julistivat kielen ainoaksi isänmaakseen, silloin puhuttiin paljon vanhoillisen yhteiskunnan ja sen arvojen "romuttamisesta".

Me elämme Venäjällä omaa yhteiskunnallista ja henkistä kriisiämme. Sitä paitsi meikäläisiltä nuoremman polven suomenkielisiltä kirjailijoilta puuttuu se kansallinen ja kansanomainen tausta, joka vielä oli aikaisemilla vienankarjalaisilla kertojilla ja runoilijoilla. Tästä johtuu, että esimerkiksi Arvi Perttu ja Jevgeni Bogdanov eivät pidä enää aiheellisena puhua kansallisesta kirjallisuudesta sanan entisessä merkityksessä — kan-

salliset kirjailijat ovat menettäneet tehonsa, he ovat vain suomeksi kirjoittavia kirjailijoita, mikä on heidän henkilökohtainen valintansa.

Suomen kielellä kirjoittaminen uudella tavalla edellyttää kuitenkin vastaavaa kulttuuritaustaa. Vanhemmat suomalaiset klassikot, kuten Aleksis Kivi, Juhani Aho ja Minna Canth, eivät enää vedä puoleensa meikäläisiä nuoria entiseen tapaan. He etsivät kieli- ja tyyli-vaikutteita suomalaisilta modernisteilta. Eikä kuvata enää vienalaisten korpikylien elämää, vaan kaupunkilaisten intellektuellien irrallista maailmaa ja boheemiseurustelua.

Kirjailijan näkemys saattaa avartua monella tavalla. Suomalainen Frans Emil Siljanpää ja norjalainen Knut Hamsun, molemmat nobelkirjailijoita, kuvasivat yksinäisiä korpierakkoja ikään kuin maailmankaikkeuden kämmenellä, mistä johtuivat heidän traagikkansa eksistentiaaliset ja yleisinhimilliset mitat. Tässäkin tapauksessa kysymys on loppujen lopuksi kirjailijan humanistisesta näkökannasta, myötätunnosta kärsivää kanssaihmistä kohtaan.

Yksinäisyyden traagikkaa käsittelevät monet suuret runoilijat. Eino Leino kirjoitti aikoinaan tunnetussa Löysäläisen laulusa:

*Outoja sulle kun on
isänmaa, kotipaikka ja lies,
puolue, perhe ja muu:
on sulla sun itsesi ies.*

Eräässä jäähyväisrunossaan — Syreenien kukkiessa (1920) — Leino arvosti ihmisyttä:

*Syreenit hiljaiset, kesäyössä, kuulkaa:
minusta herkkää, heleää nyt luulkaa,
en liene korppikotka alla taivaan,
ma itseän vain ihmiseksi raivaan.*

Nykymaailmassa ja omissa kotimaassamme on paljon kärsiviä, kaipaamme inhi-

millisyyttä. Riittääkö nykykirjailijoiltamme kiinnostusta ja myötätuntoa "pientä ilmistä" kohtaan?